

DIVINO FAVENTE NUMINE.
DISPUTATIO POLITICA
D e

LEGIBUS

Cum approbatione Amplissimæ
Facultatis Philosophicæ

In Regiâ Universitate CHRISTINêa Aboënsi,

P R A E S I D E

M. MICHAELE C. WISIO
A B O E N S I.

R E S P O N D E N T E
JOANNE ANDREÆ TIBELIO
W E S T M A N N O.

Eruditis discutienda proposita in auditorio Majori
Ad Diem Septemb. Anni æra Christiana 1649.

Cic. Pro Client:

U^T Corpora nostra sine Mente, sic Civitas sine Lege, suis partibus &
nervis, & Sanguine, & Membris uti non potest.

Plutarch, de Regno.

Lex Regina omnium Divinarum & humanarum rerum.

•§§?(o)§§•

ABOË, Imprimebat Petrus Wald/ Acad. Typogr. 1649.

Patriæ Luminibus Clarissimis
Viris Reverenda dignitate Eminenissimis:

DN. ERICO GABRIELIS
EMPORAGRIO,
S. S. Theolog. Doctori Magno, in Regia Aula Concio-
natori Primario, Mecœnatū & Promotori meo eximio.

DN. JOANNI ELAI
TER SERO,
S. S. Theolog. itidem Doctori insigni, ejusdemq; Pro-
fessori per celebri, in Regia ad Salam Academia,
Promotori meo & non ita pridem Prä-
ceptori plurimum honorando.

Discursum hunc Politicum submisse lito.

Quoties Magne Doctor EMPO RAGRI Mecœnas
amplissime, præconia illa virtutum revolvo, quibus T.
R. da D. tas æternam famæ columnam sibi meruit, adeò ut etiam
nobis, quos plaga hæc fermè suppolaris alit, non fecūs ac alijs per
illa innotuerit; Quæ etiam R. dus Doctor JOANNES TER-
SE RUS, hic non ita pridem sedem tenens elogio prædivite
celebravit, decantans cum præclaras scientiarum variarum gazas
plenis laudum velis extollendas, quibus undiquaq; circumsepta
est, tum favore in illum insignem nullo ævo deabilem, cuius ful-
gore synceros Musarum cultores'; Præcipue apud S. R. M. ubi
magnum pondus habet, benignè illuminare solet; Toties in-
credibilis me tenerardor deveniendi in T.º R.º D.º notitiam,
ad

ad quam p aliam commodiorem viam tranare nequeo,
quam per dedicationem hanc, quam ad T.a R.a D.tis
aram devotè jam depono. Quoties itidem Excellens
Doctor TERSERE, tempus illud replica quod Ta. R.da
D.tas in hoc orbis Europæ angulo feliciter transfigit, quo
transacto ad S. & R. & M. mandatum, magnis honorum la-
tifundijs nobilitata; omne læto hinc avolavit, relin-
quens omnib. cordatis magnum sui desiderium (quoties
inquam tempus illud replica) toties in laudes ejus pleno
ore ebuccinandas insurgere non dubito, ob Paternum
illum affectum, quem sæpen numero mihi declaravit, qui
sine flore (quem in me desidero) Eloquentia vix exprimi
potest. Etenim T.a R.da D.tas me non solum infor-
mationibus venustatis succo affatum delibutis imbuī;
Sed etiam alijs beneficijs, quæ legitimo laudis charactere
vix in umbrare possum abundè cumulavit, quæ dum spu-
ritus hos artus regit nunquam animo excident meo.
Ut autem publicum gratitudinis meæ extaret Testimo-
nium, allibuit Politicas has Pagellas etiam nomini ejus
Præclaro inscribere. Suscipite igitur Mæcœnates
Propensissimi levidense hocce Exercitium Academi-
cum fronte benignâ, meisq; Studijs favonio faventia
Vestræ adspirate, ac Vobis me devinctum esse & dici
sinite, oblataq; occasione honestè promovete supplex
peto. DEUS Potentissimus R. as V. as D. tes in Eccle-
siæ ædificationem, & Reipub: literaria incrementum,
sanctorum Angelorum satellitio muniat, Cedroq; viva-
ciores reddat. Quò yoto hoc alloquium claudio.

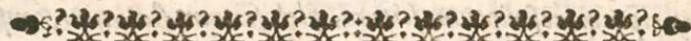
R. as V. as D. tes

Reverenter Suspiciens

MICHAEL WISIUS.

Romanæ Eloquentie Parens Tullius in Legum laudes solutus haut inscitè pronunciavit: Legum beneficio manet hominum vita beata & quieta; quippe quæ tam imperantibus quam obedientibus normam vivendi præscribunt. Hinc non immerito emendatrices vitiorum & commendatrices virtutum audiunt: Illorum sentes evellendo, delendo & exscindendo: Harum verò igniculos alendo, excitando & roborando. Hæ 1. proximi nostri vitæ in columitatem & libertatem curant exanimationem, vulnerationem & servitutem prohibent & vetant. 2. Famam honestam & dignitatem ejus illibatam conservant, infamiam & contemptum præoccupant. 3. Bona & facultates ejus quæ ipsi usui esse possunt, defendunt, omnem corruptionem, spoliationem & dejectionem impeditunt; Uno verbo, hæ ut proximo nostro ea faciamus & præstemus, quæ nobis fieri vellemus, monent Mat. 7: 12. Hæ æquâ lance, præmia bonis; & pœnas malis decernunt. Quapropter Leges vincula Rerum Pub. imò fundamenta quibus fulciantur salutantur; nam subtractis legibus in Repub. nil nisi onus & præda; Hæ affectibus judicum compedes injiciunt, ab odio, invidia, amicitia & misericordia vacuos reddendo: hæ civilem societatem collustrant, adiustitiae & quietibrium omnia

omnia trutinant, justa ab injustis discernendo; hæ pacem publicam muniunt infirmis subveniunt, potentes reprimunt & totum imperium dirigunt. Verè proinde Cic. lib. 3. de LL. ait: Sine lege, nec domus ulla, nec Civitas, nec Gens, nec hominum universum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. Nam quod DEUS est in mundo, hoc Lex est in Civitate, unde anima & Spiritus Civitatis dicitur. Actum igitur cum illis imperijs & Civitatibus ubileges periclitantur, justitia exulat mores legibus imperant, ac misere clavis ferreis parieti affixa. Populi etiam illi verè agrestes censendi sunt, qui sine legibus vixerunt; Nam sine his homines à bestijs nihil omnino differunt Plat. 9. de LL. Quales fuere in Africa Caseres, Mauri & Abyssini: quales etiam Aborigenes genus hominum agreste dicente Salustio. Cum tot tantaq; utilitates in Rempub. è Legib; redundant; Idcirco Materiam hanc scitu utilissimam, tq; consideratione dignissimam, è Politicorum Archiz o de prompsimus, in qua Ingenij vires, jam tentare Disputando constituimus. DEUS justissimus, Legislator omnium primus, coepitis nostris ex alto clementè adspiret.

THESES I.

Notationem Legis tradituri, in sententiarum divortia abeunt. Isidorus l. 2. Etym. c. 10. & 5. c. 3. deducit à legendō, quoniam publicè legi lolet, ut ab omnibus sciri & audiri possit; qualis lex apud Judæos

literis consignata est, & quotannis publicè prælegebatur, Deut, 31: 11. Ios. 8: 33. Haud dissimili ratione Ius Svecanum singulis annis in præsentia populi recitari jubar. C. 23. R. B. St. L. Quam derivationem damna Corasius in tit. ff. de legib. dicendo accidentarium esse legi, ut publicè legatur.. Quamobrem Scholastici à ligando; quia eos quorum est legibus parere ligat vel ad obedientiam vel ad poenam; derivant. Cic. à deligendo elicit, idq; vel ideo, quod in lege detur delectus rerum agendarum & fugiendarum.; vel quod sit ex multis statutis electa, ut obseretur una.

II. Legis nomine hic non intelligitur Lex naturæ prout indigit harmoniam universi, quâ omnia inter se amicissime consonant juxta ordinem à DEO præscriptum, quem Natura in operum suorum productione observat; quo sensu Claudio in Ruffin. l. i. usurpat hanc vocem.

----- Tune omnia rebar.

Confilio firmata DEI, qui lege moxerit
Sidera, qui fruges diverso tempore nasci
Qui variam Phæbet alieno iussit igne
Completi &c. Ita enim Lex considerata

Physicorum se submittit censuræ. Sed indigitatur lex quæ non solùm imperantibus rationem administrandi; Sed etiam obedientibus regulam vivendi præscribit. *I. Leges sacraissima C. de legibus, Dicitur alias sanctum, Consultum, decretum, judicium, mandatum, praeceptum præscriptum, rescriptum, scitum, plebisitum, statutum, constitutio, canon, regula, ordinantia. &c.*

III. Lex est decretum sive Dei,
sive Magistratus, rectè agenda
cum

cum obligatione præscribens,
ut beatitudo civilis obtineri
possit.

IV. Dicitur Decretum (1.) quoniā Lex pollet virtute coactivā, undē necessitas redundat in eos, quibus lex lata est. Hinc à classe consiliorum, svasionum, dissensionum & commonefactionum, quippe quæ tali vi destituuntur, discernitur. Quapropter Papiniano lex dicitur coēctio L. I. ff. de legib. (2.) ut innuat ad legislationem duplicem actum necessarium esse, sc. intellectus & voluntatis; Illius quatenus aliquid in vita præscribitur, & mens legislatoris manifestatur, simul etiam monstratur, quid ipsi æquum & vero consentaneum videtur; hujus quatenus ita præscribendi norma in effectum datur, & necessitas cogens jubendo inferatur, ut voluntati legislatoris satisfiat.

V. Porrò causa efficiens prima & principalis legum omnium bonarum hic indicatur quæ est principium sine principio Pater ille luminum DEus, qui ut omnis boni & perfecti fons & scaturigo est; Ita etiam legum author primus teste Apostolo Iacobo C. 4: 12. Postulat id cum primis DEI summa Majestas, qua legibus maximum pondus adjicet, alliciendo homines ad præstandam obedientiam, dum eas à DEO pro manu audirent. Deinde perfectissima ejus sapientia, à qua nil nisi bona & æqua prodeunt, cuius nutu omnia reguntur, & ad bonum finem ordinantur. Neniq; imoles & natura, ipsarum rerum, quæ ut à DEO in esse & operari dependent; Ita etiam ab ipso eodem principio regi cupiunt.

VI. Cum,

VI. Cumq; Legos condere non sit privati alicujus'; alias enim expiraret discrimen inter magistratum & subditum, maximaq; oriretur confusio, adeoq; brevi tempore pessum iret Respub, si quilibet pro lubitu leges ferre præsumeret. Præterea derogaretur legi sua vis coactiva; quis enim patitur sibi persuaderi ad servandam legem illam, quæ à magistratu non est profecta, cum adstringere & cogere ad legis alicujus observationem privati non sit, sed tantum Reipub, curam populi gerentis, & Magistratus, cui tale munus demans datum est. Quocirca opus est viris longo rerum usu & experientiâ Clarissimis, authoritate publicâ instruëtis, & ad clavum Reipub, sedentibus, peritiorum tam consilia non negligentibus; Cujus meminit jus nostrum C.4. R.3.22. Itaq; ad denotandam causam legum proximiorem apposita est vox magistratus'.

VII. Ut autem leges eò melius observentur & in majori pretio habeantur, duo cum primis in legislatoribus requiruntur, quorum primum est pietas hujus enim nisi fuerint studiosissimi frustra alijs regulam vivendi præscribunt. Nam nihil boni ab eo promanare potest qui virtutis castra deserit, & pietati nuncium remittit. Improbando igitur sunt leges Ephesiorum proscribentium virtute cluentes his verbis: *Nemo virtute excellens apud nos sit Cic.s. Tusc.* Secundum verò requisitum absolvitur vitæ integritate. Summo proinde nisu in id incumbant, ne suo ipsius gladio se jugulent, delinquendo in leges suas quas ipsi tulere; Ut fecit Charondas Tyrius, qui in frequentem senatum gladium inferre prohibuerat: Ipse verò eandem legem violat: Ideoq; gladio seipsum transfigit. Prisci Legislatores satiores Ethnici, ut majorē legibus conciliarent authorita.

tem fingebat se leges divinitus hausisse. Zoroaster.
Bactrianis & Persis legem tradens Oromasi acceptam
tulit. Trismegistus Ægyptijs Mercurio; Charondas
Carthaginensibus Saturno; Draco & Solon Athenien-
sib. Minervæ; Manmeth Arabibus Gabrieli; Zalmo-
xis Scythis Vestæ; Lycurgus Spartanis Apollini; Minos
Cretensib. Jovi; Plato Magnesijs & Siculis Jovi iti-
dem & Apollini. Uthae de re loqvuntur Rhodiginus,
Plut. & Valer. Max. l.i.c.3. Nic. Damasc. de mor. Gent.

VIII. Quis verò primitias legum humanarum des-
derit, non adeò clarum est; alij Rhadamantum Cres-
tensem primum legislatorem fuisse censerent; Alij Ta-
lum (cui unà cum Rhadamanto Jovis filio, administra-
tio Cretica Reipub. à Minoe Rege concredita fuit) ter
quotannis per insulam universam, secundum leges æri
insculptas, judicia exercuisse. Quod factum esse lon-
ge ante Homeri tempora asseverat Magnus Plato citan-
te Besoldo, qui etiam adducit ex Joh. Selden. in Jano
Anglor. lib. i. versiculum Homeri, quem scripsit, ad tel-
lurem matrem in Hymno, ubi habetur vocabulum νό-
μος; quo exemplo destruitur quorundam intentia-
quâ asserunt antiquos legibus destitutos fuisse exinde;
quia apud Homerum non reperitur vox νόμος. Est
autem Versiculus talis:

Αὐτοὶ δὲ εὐρωπεῖοι τῶολιν, κατὰ κακῆγναίναια.

Kορεγνέστ. Ipsi autem bonis legibus per urbem haben-
tem pulchras mulieres dominantur. Alij primas Mosi tri-
buunt ut Josephus contra Appionem & Polydorus Vir-
gilius l.2. de rerum invent. C. 1. Licet verò non possit
negari Mosen enumeratos Legislatores suā antiquitate
longe superare; Adeò ut communi tamen Theologo-
rum, quam Historicorum calculo primus legislator fu-

isſe aſſeratur..; Tamen dubitare nefas non erit, anne etiam ante ejus tempora conſtitutiones & leges non fuerint; ſi non ita universales, perpetuae & scriptae; tamen particulares, temporarie & conſuetudinariae; Si quidem Reges & dominationes fuerunt, ut videre licet Gen. 10:9. Ubi dicitur de Nimrodo, quod eſperit eſe populus in terra, & Principium Regni ejus fuerit Babel. Sic Gen. 29. 26. Laban citat ius conſuetudinis in ſuo loco.

IX. Objectum legis est justum & honestum; quod elucet in tribus illis principijs juris, honeste vivendo, neminem laedendo, ſuum cuique tribuendo. Alias enim Lex fruſtra diſcretur norma faciendorum vel omittendorum, ad justam conſociationem praescripta. Malae enim leges justam conſociationem non pariunt, cum in virtute non fundentur, ſed ab ejus ſemita longe divertant & declinent: E. Contra vero bone leges virtutem pro fundamento agnoscunt, & nobis viam ad illam oſtendunt, que quamvis virtutem immediatè in nobis non generent; tamen actiones virtuosas praferibunt, quarum ope bene agere diſeimus, atque ſic virtutem nostris comparamus, unde tandem felicitas reſulſat. Huc quadrat illud Auguſtinil. 15. contra fauſtum: *Lex ſemper eſt bona, ſicut Sol ſemper eſt bonus.* Quanquam diſſendum non fit, legem injuſtae, etiam ſuo modo eſe legem, cum ſibi ſubiectos etiam liget, & non deſinat eo ipſo, quod ſit injuſta, eſe Lex; Sed quod non ſit iuſta lex. **EFFECTUM** eſt obligare, unde norma cum obligatione recte agenda praefcribens dicitur. Nam cum hominiſ natura ita comparatum eſt, ut bonum averetur; malum vero appetat, juxta tritum illud: *Nitimus in vetitum ſemper eupimugne negata.* Ideo Legiſlatores decretis ſuis atteſtunt præmiorum pollicitationem, & poenarum commina-

minationem, ut quos virtutis amor non commoveret;
saltē pœnarum metus terreat. Ideo Solon & De-
mocritus dicebant; *Duo Divina lumina cuncta gubernant,*
primum & pœna. Hæc enim duo homines potissi-
mum instigant; Illud voluptatem causando; hæxi-
morem incutiendo. Igitur ab illius parte præmijs cu-
mulandi; ab hujus verò parte pœnis fatigandi.

X. Tandem ad FINEM devenimus, qui est beatitu-
dō civilis. Hujus enim dulcedine allecti sunt viri
prudentes ad leges ferendas. Unde sic argumenta-
mur: *Cujus causa leges lata sunt, illud est finis illarum;* At
beatitudinis civilis acquirenda causa sunt lata. E. Major sua
luce radiat. Minor inde patescit; quia hæc sola
publicum bonum promovet & auget pacatum Reipu-
statum reddendo. Consistit autem in virtutis exerci-
tio, ad quod applicandæ leges, ut publica salus efforce-
scat, & gloria DEI innotescat, quippe quæ ut omnium
actionum; Ita etiam legum finis summus esse debet,
ad quem collimare debent legis conditores, juxta aure-
um Platonis monitum, quod habetur l. 1. de legibus.
Ubi ait: *Oportet ut Legumlator eum ordinem sequatur, ut*
humana ad divinam ubique referantur.

XI A data definitione fluit illa DIVISIO legis, quæ
dividitur in DIVINAM & HUMANAM. Illam par-
tim in ipsa creatione æterna illa mens Naturæ impressit
& implantavit, cuius reliquæ adhuc in homine sunt resi-
duæ, mediante parentum propagatione, ut testatur Pau-
lus Rom. 2: 14: 15. afferens opus legis *In corâlbus scriptum*
esse. Cujus vi gentes faciunt ea qua legis sunt, licet legem non
habeant. Estque; nihil aliud quam rationis nostræ
rectum judicium. Et lumen ab ipso DEO no-
naturæ oviditque nisi B 2 ab aliquo membris

bis infusum, facienda ad honestatis normam præscribens. Quæ tria illa principia Juris sub se comprehendit, vñ honestè vivere, neminem ladere, suum cuiq; tribuere; & in summa quæ omnia illa proximo præstare syadet, quæ ab eo nobis declarari desideramus. Et hæc dicitur JCtis jus Naturæ humanum. Commune verò Ulpianus l. i. ff. de just. & Jur. definit ita.: **Jus naturæ est**, quod natura **omnia animalia docuit**. In ejus explicatione valdè sudant JCti dicentes hanc ita exaudiendam esse: Ut quæ homines Jure & recta ratione duce faciunt, si eadem & bruta faciant, ea sint juris naturalis, quamvis bruta eadem non jure; Sed impulsu naturæ faciant. Ast verba tām perspicua sunt, ut tales expositionem vix admittant. Ideò Julius Pacius in notat. ad Instit. declarationem hanc violentam esse autumat. Si enim per inclinationem & appetitum naturalem se defendant, suos alant & sibi simile gignant, utiq; Jure ea non faciunt; Sed verum prius E Connexio probatur, quia ius in bruta non cadit, cum ratione destituantur. Minor probatur, ex propria eorum confessione. V Vesembe. in Paratitlis de Just. & Jure conatur hanc rem ita expeditam dare.; Vz quod homo hic consideretur quatenus est animal, & proinde actiones hominis ita considerati, eum bestiarum actionibus convenire Juriq; consentaneas esse ait. Verum nec hæc declaratio nodum solvit. Nam incitationes illæ de quibus bruta cum hominibus quatenus animalia participant, Juri non consonant, nisi à ratione dirigantur eiq; sint conformes; Aliás enim omnis generis flagitia iuri naturæ adscribenda essent, quia homines cœco quodam impetu in ista feruntur, & bruta quadam inclinatione, Ut loquitur Horneius, ista faciunt. Quare cum videant se ita coarctari dicunt JCti; id omne quod secundum istas inclinations iuste sit, rationi acceptum ferendum. At si ita sit, tum bruta à ius ris Naturæ communione excluduntur, quippe quæ de ratione nil participant. Abusivè tamen loquendo potest eis Iustribui,

XII. Partim solemnitè in cacumine montis Sinai patefecit exhibendo Mosi duas tabulas lapideas, quibus DECALOGUM insculpsit, ejus obligatione omnes omnino homines tenentur. CEREMONIALIS vero lex neminem amplius obligat; nam exhibito corpore meritò

merito cessare debet ceremonialis: Nee FORENSIS aliquem tenet; Siquidem propriè & unicè Rempub. Judaicam spectabat, formulas justitiae ostendendo, quib. Israëlitæ inter se quietè viverent; Hoc tamen de hæc notandum venit, quod genus plerumq; morale in hac determinatio verò ad forensem pertineat Chemnic. in loco de lege C.4. Morale itaq; perpetuò servandum.

XIII. Humana vero Lex est decretum Magistratus præcipiens honesta, ac prohibens turpia, ut salva sit Respublica.

XIV. In sanciendis Legibus humanis, de quibus nobis præcipue hic agendum, sequentia notanda venuunt. 1. Ut de re honesta & possibili ferantur. Illius ratio est; quia legum omnium principium honestas §. 3. Inst. de just. & jure & l. 10. ff. eod. Hujus vero ratio; quia impossibilium nulla est obligatio. Hinc Solon. rectè dixisse fertur: *Oportet leges ponи secundum possibile.* 2. Ut ex justa ratione promanent, quippe quæ anima legis salutatur l. 17. ff. de legib. Omnis enim virtus legis in ratione ejus consistere asseritur *Nevizanus in sylva nuptial. lib. 5. num. 6. part. 2.* Hæc eti cuivis semper non sit in propatulo, non tamen propterea recedendum à legis tenore, nec statuendum legum conditores temere & absq; justa ratione aliquid sanxisse. Non enim omnium quæ ab antiquis legumlatoribus constituta sunt, ratio reddi potest l. 20. ff. de legibus. Id talem non habet sensum quasi veterum statuta ratios

ne careant; Sed quod illa ratio, ob ignotas circumstan-
tias a nobis semper reddi nequeat: 3. De futuris ne-
gotijs, non præteritis. Etenim lex docet & jubet, quid
in posterum agendum, quid omittendum, permittit leti-
am ut aliquid progressu temporis fieri possit, respicen-
dus itaq; est rerum futurarum eventus. Patitur tamē
duas exceptiones requisitum hoc; quarum I.^a Si Lex
nova faciat ad prioris declarationem & confirmatio-
nem. II.^a verò quando lex expresse de præteritis
& rebus non dum peractis, quæ de futuro perfici pos-
sunt, præcipit. Quarum exceptionum mentio facta
est dicente Hannio d.l.7. Cod. de legib. 4. Leges non
de individuo, sed de omnibus in communi ferri
debent l. 8. ff. de legibus quia ita generaliter præcipi-
unt, ut omnib. applicari possint; Si enim de una ali-
qua persona constituerentur, non esset lex, sed particu-
laris decisio. 5. Non de ijs quæ præter intentionem
fieri solent, aut de ijs quæ raro contingunt l.3. 4. 5. & 6. ff.
de legib. Observandum tamen leges ferri, de ijs quæ
raro accidunt, si sz. naturaliter eveniant, quod demons-
trat 5. Insula 22. Instit. de Rer. divis. l.3. in fin. ff. si
parsharet. petat. Et textus expressus est in l. 12. Cod. de le-
gitim. heredib. 6. Leges non temerè abrogandæ. Si
autem, evidens necessitas urgeat, & utilitas publica
inde elucescat cautè mutari possunt. Tunc enim mis-
litat tritum illud: Salus populi suprema lex esto. Fit
mutatio illa duobus potissimum modis aut tacito popu-
li consensu; aut alia postea lege lata 5. Penult. Inst. de
jure Nat. Gent. & Civil. Consistit ille tacitus consensus
in eo, si leges non utendo antiquentur, & contraria con-
suetudo introducatur; Alias enim non usus insuffici-
ens est ad abolendam legem ut patet ex 5. sine scripto Inst.
de ju-

de jure Nat. Gent. & Civil. Alia verò lex lata abolitio
nem prioris causatur, si sibi invicem contrariantur, se-
cūs si fiat prior posterioris, & hæc illius declaratoria e-
rit, ut constat L. 26:27: & 28. ff. de legib. 7. Leges sine
necessitate non sunt multiplicande. Nam ex legum
magna copia multa pullulant incommoda, cum primis
emergunt lites perplurimæ quæ citò sopiri nequeunt,
suborientes vel ex earundem depravatione & sinistra
interpretatione; Vel alijs de causis+. Unde ex mul-
titudine legum sèpè civitatum conditio, misera esse ar-
guitur; non secus ac ex ubertate Medicorum morbo-
rum varietas coniicitur.. Animadvertis hoc Arcesi-
laus dixit: *Quemadmodum ubi sunt multi medici; Ibi multa*
sunt morbi; Ita ubi permulta leges ponuntur, ibi plurimum est
vitiorum, teste Laërtio lib. 4. 8. Leges obscuræ idioma-
te non sunt conscribendæ. Nam omnibus debet præscribere re-
gulam vivendi, per quam se ita prout decet gerant. Unde facile est collectu
leges eo sermonis genere, quod omnibus est notum, conscribendas esse.

XV. E Legibus quarum talia sunt requisita virtutes
fragrantissimæ prodeunt, ut sunt: 1. Pacifica regni admini-
stratio. 2. Violentia expulsio. 3. Utilitatum cuiusq; absq; alterius præ-
judicio procuratio. 4. Omnim sibi subiectorum obligatio ad obedientiam
vel poenam, *L. Divus 7. de jure Patron. l. 2. ff. de legibus.* Ab hac
tamen obligatione Princeps sive Rex immunis est, quatenus ad omnes Juris
solemnitates in star subditorum non adstringitur; Verum legibus contraclus-
um ad quarum observantiam se conventione convincit; Sicut & Legibus
fundamentalibus in quas antequam inauguretur iurare tenetur, Non est so-
litus, sed alligatus conferatur. C. 4. R. B. Nam digna vox Mag-
isterate regnantis legibus alligatu se Principem profiteri: Adeò
de authoritate iuri nostra pendet authoritas, & revera, major
imperio est submittere legibus principatum. L. digna vox.
Cod. de Leg. Cum hic de obligatione agatur, proinde
non immerito queri potest; An leges humanæ præ-
varicatorib. vulnus conscientiæ infligant: Aff. Si è
fon-

fontib. justitiae derivatae h.e. ex ipsis juris Divini & naturalis viscerib. eruta. Si vero lata sint de rebus nec iure Divino, nec naturali expresse prohibitis Gerhard. in Cent. quas. polit. decad. s.q. 8. Tunc per distinctionem responderi potest: si transgressio est contemptu & perversicia proficiatur, item si legi materia gravior, proculdubio obligationem nasci predictus Author ait. Licet non primario & immediate; Tamen secundario & mediato, quatenus nempe ex potestate divinitatis sibi concessa decernit magistratus. Rerumq.

XVI. Lex humana ratione amplitudinis dividi solet in Generalem quae totum imperium omnesq; ejus incolas respicit; quale civile, constitutiones & Recessus aliaq; leges quae universa regni membra tangunt Consultissim. Iuris Professor M. Michaël Wexionius, Disputat. Polit. g. Thes. 16. Et specialem quae vel certae provinciae ut; Leges Uplandica, Westgothica &c. Vel certo collegio, ut; Articuli militares & Nautici, Constitutiones Academicæ, & Collegiorum mechanicorum statuta. Vel certæ alicui Personæ singulariter lata, quae alias Privilegiorum nomine gaudet. Dieuntur privilegia à vocula Privatum, quod est proprium. Unde privilegium alias dicitur Lex propria & singularis quedam prerogativa. Describitur autem ita: Privilegium est Magistratum indulgum benignius certas ob causas, ijs quibus æquum est concessum. Hinc patet privilegiorum concessionem cuiusvis non esse, sed illius tantum qui imperij habendas tenet. Porro dicitur indulgum benignius; Quia beneficio hujus aliquis immunitatem habet, & ab isto onere liberatur, cuius laqueis alii innodati, istud sufferre tenentur. Causæ vero istæ ob quas illa conceduntur sunt: Infirmitas personæ, vel inopia, vel merita. Sunt autem Privilegia in dupli differentia;

Alia

Alia Personalia ; alia Realia. Illa concernunt tan-
tum Personam illius cui sunt concessa nec ultra e-
am se extendunt ut ; Eq: Aurat: Doyratus Privilegia:
Hæc contra personam illam cui confessa sunt e-
grediuntur & ad alios Utpotè ~~A~~eredes, liberos, Uxores
Successores &c. transeunt. Qualia sunt Privilegia
Nobilium & Academia Privilegia. De Privilegijs notan-
dum 1. Ne sint nimis frequentia, inde enim alijs relaxatio,
alijs afflictio creatur, quo Verbo DEI cartum est. 2. Cor. 8: 13.
2. Ut maxima Rejub. necessitate ingruente vim amittant.
Potior enim habentia ratio salutis publicæ, quam utilitatis priva-
tae. 3. Cessante causa Privilegiorum ceſſent ipsa Privilegia.

XVII. Ratione utilitatis quæ vel Publica vel Privata dispescitur Lex
sive ius in Publicum & Privatum. Non adversatur huic divisioni 1. ut inter
23. in pr. Sæde Sacro-sanct. Eccles. Ubi iuris triplicis fit mentio vñ. Diviri;
Publici & Privati. Nam Vocabulum Publicum hic tam latè sumitur, ut Sas-
crum quoq; involvat. Itaq; Publicum est, quod ad statū
potius Reip, spectat. i. e. quod circa eiusmodi negotia versa-
tur, sine quib. imperium aliquod nec constitui, nec constitutum salvum &
illesum permanete potest. Id enim statum rei vocant JCTi quo res stat, &
sine quo non consistere. Hinc efflorescit quare hoc ius publicum audiat,
vñ. ob res quas tractat totum, imperium concerentes, & quamvis plurimum
utilitatis inde ad privatas quoq; personas derivetur, tamen principaliter in pu-
blico bono promovendo laborat. Suntq; eiusmodi res in duplice differen-
tia; Aliæ namq; DEum ipsum immediate, ut religio & cultus DEO p̄-
standus; Aliæ Subditos ut ; Magistratus, Veſtigalia, bella, legationes, fœ-
dera, inducere &c. concernunt. Et eluet hoc ius cum in acquisitione Re-
gni, quo respectu LEX FUNDAMENTALIS dicitur, tum in administra-
tione eiusdem. Quale in Jure nostro depingitur partim in ipso Legisterio
utpotè Tit. de Jure Regio Juris Provincialis; Partim in Regininis Forma;
Partim in Comitiorum Decratis aliisq; Recessib. Regni variis.

XVIII. Privatum est, quod singulorum utili-
tatem primariò & generalitè concerne. Appo-
nitur 1. Primariò, quia etiam hoc jus secundariò & con-
sequenter publicum commodum respicit: Cum Reip.

intersit ne qui re suâ male utatur. s. sed & major infra
de his, qui sui vel eni*m*ijur. sunt. Item subditos esse locu*s*
plete Novell. 8. in P. fat. s. i. rivos & clavas purgari l. de
pupillo. s: si quis rivu*m* ill. ff. de oper. novi nunciat. 2. Genera-
litèr, ut discernatur a privilegio, quippe quod ad unum
aliquem Privatum in sp*ecie* tendit, Hoc Jus per totum
Legislatum nostræ Patriæ dispersum erit; Nam in singulis ferè Titulis
vel Personarum vel Rerarum vel Actionum cinctilla promittat. Illarum tam
imperantium quam obedientium materia suppeditantur. Tit.li de iure reg.
B.B. Illis secundam prudentiam politicali aliquid præscribentes; Tit. de
Conub. Gifff. S. domesticam societatem mo^{derantes}. Itarum autem fe-
getem exhibent Tit. de hereditatibus prædiis & cedulis. Harum deniq*ue* co-
pia monstrant Tit.li de Emptione-venditione, a Judiciis, de malefis
eiis &c.

XIX. Hoc jus dicitur esse collectum ex præceptis
Naturalibus, gentium & civilibus. Quod non ita in-
telligentum, quasi jus publicum ijsdem præceptis non
constet; Nam v.g. juris pub. est Religio erga DEum, & ut
Patria Pareamus. l. i. & hujus vers. Publicum, ff. d. tit. At se
ligio erga DEum, & ut Patria pareamus juris natura est l. 2. ff.
eod. Tit. Similiter criminum publicorum persecutio jus publi-
cum spectat. Illa verò tam iure Civili, quam gentium pro-
hibentur L. 44. ff. de verbor. significat. L. 38. qua-
re mulier, ff. L. jul. de adult. Ut hac de re Hunnius
aliq*ue*, JCti fuisse agunt. Sed quod præcipua pars juris publici lege
Regia fuerit abolita, adeoq*ue* JCti pene nihil de isto iure restiterit agendum.
Ideo misslo priori membro divisionis, posteri sibi considerandum sumperunt
JCti. Quam rationem Lopezius adducit. V Vesemb. v. ait Jus Publ. quoad
saera & Sacerdotes ob idolatriam, præcipue recepto vero DEI cultu à tem-
porib. Constantini; quoad iure v. Magistratum ob mutatam Reipubl. for-
mam abrogatum, & in Codicem eius tractationem relatam est.

XX. Cum de jure Naturæ prius prius actum sit; Ideo non
inconsultum videtur, si de jure gentium, & Civili etiam hic
parcè agatur, cum illorum iuriam in mentio hic etiam sit facta. Et
definitur prius illud jus ita: Jus gentium est, quod
naturalis ratio inter omnes homines constituit, &
quod

quod apud omnes homines peræquè custoditur.

Hinc patet quænam ad hoc ius referenda sunt vñ, non duntaxat ea quæ ratio naturalis svaldet; ut DEum colere, Parentes honorare &c. Sed etiam omnia ea, quæ usus omnium gentium comprobaverit, & publicæ utilitatis causa introducta sunt, ut; bellum servitus contractus &c.

XXI. Civile verò est, quod quisq; populus aut Civitas addendo vel detrahendo juri communī proprium sibi constituit. *Consultiss. Profess. M. Michaël Wexionius Disp. Jurid. I.*: In hoc jure potissimum requiritur, ut à naturali jure, à quo re cœtudinem nanciscitur, planè non deflecat, neq; per omnia ei serviantur d.i. *jus Civile* & ff. eod. Si enim à naturali ratione prorsus aliena sit civilis constitutio, non lex sed sæva tyrannis censenda est l.u.t. *Cod. de incesto. & inutilib. nupt.* Et Econtra si per omnia juri naturæ serviat, non jus Civile, sed gentium dici debet, ut notant JCTi. Hinc patescit quomodo Jus Naturæ sit immutabile, vñ. ita ut genus iuris naturalis nunquam plane tolli; Sed saltē temperari & limitari possit; I.e. sic intelligi ut aliquid inde excipiatur ob evidentes rationes & iustas causas.

XXII. Jus Civile dividitur in Scriptum & non scriptum. Illud est quod publica authoritate sancitum, & in scripturam relatum. Origo hujus divisionis profluxit à Lacedæmonijs & Atheniensib, quorum illi ob paucitatem cùm legum tūm subditorum sibi subjectorum leges memoriae mandarunt; Hi v. ob nimiam legum multitudinem & impetum amplitudinem illas literis consignarunt, ut eò melius leges omnibus regni incolis innotescerent; Nam cum scripto comprehendebantur promulgatione opus fuit, quā factā, in omnium devenire potuerunt notitiam. Et hoc modo etiam leges in nostro regno feruntur sç. non solum scribuntur; Sed etiam publicè proponuntur. Nam ante promulgationem Lex vim juris non habet Nor. ell. 66. c. 1. pr. & §. 1. 2. & 3. Hinc nobis di-

his dicitur *Ius Svecanum* Sveriges bestieffne Lagh. Quia in diffitendum non sit hoc Regnum non secus se alia, olim in sua infantia illi mundi Principis nutu vel manu regia uti Historicus dicitur, gubernatum fuisse. Quodq. Principi placuit ob evidenter rationem & publicam utilitatem legis vigorem habuisse. Cujus rei exemplum suppeditat nobis. R. Amundus qui (teste Olae Petr.) ades committentis aliquid malis, pro ratione delicti clemari jussit. Quapropter ab Historicis Kålebrånnare Carbonarius cognominatus est. Hic non incommodè quæri potest; An Scriptura sit de legis essentia? N. Nam non est forma, nec materia. Non forma; quia per hanc res est id quod est. At per scripturam lex non est id quod est; quia lex est per publicam sanctionem ejus qui legis condenda potestatem habet arg. L.1. & l. 32. §. final. ff. de legib. §. 4. & seqq. ff. hos Tit. Nec materia; quia lex scripturâ non cõstat, sed plerumq; ad legem caulis suis jam constantem accedit arg: §. Lex est. Inst. de jure nat. gent. & Civil. Hinc talis resultat ratiocinatio. Q. Intrinsecè & essentialeiter legem non constituit, illud non est de essentia legis, Sed scriptura talia est E. Major clara. Minor ex dictis patet. Itaq; Scriptura non est legis differentia specifica consistens in expressa sanctio-
ne, qua juris scripti; & tacita populi approbatione, quæ est juris non scripti L 32. ff. de legib; Sed accidentalis desumpta ab externo constituendi modo.

XXIII. Jus non scriptum est, quod diuturnis rectis moribus tacito utentium consensu approbatis introducitur. Dicitur alias consuetudo. Ius verò appellatur quia juris scripti potestatem habet. Causa etiam hujus juris in data descriptione indicatur, quæ est usus vel mores sive tacitus civium consensus hoc §. & l. de quibus 32. cum 4. ll. seqq. ff. de legibus. Ut v. juris vigorem obtineat 3. sunt necessaria, requiritur 1. Ut sit rationabilis, i.e. in evidenti ratione fundata, publicum bonum

bonum promovens & principis authoritati non contra-
ria. Cum verò rationabilitas illa in profundissimo la-
titet puto, ut non cuivis sit obvia; Ideò exquisitæ judi-
cis investigationi eruendam relinquent Jcti. Rationa-
bilis debet esse, quia ut jus scriptum sine ratione sanctum nullū
est; Ita etiam consuetudo qua jus scriptum imitatur vim sine
illa non obtinet. Si enim recte rationi & equitati naturali relin-
cketur; non consuetudo bona, sed corruptela potius dicenda est;
etiam si immemorialis & jure jurando firmata sit L. quod vero
I. 4. & I. quod non ratione 39 ff. de le legibus. 2. Consensus

Magistratus vicem populi gerentis; Quia lex con-
sensu introducitur I. 1. l. 32. §. 1. ff. de legib. Consuetudo
autem longa est lex I. 1. C. & I. 32. ff. de legib. Ideò con-
sensus est necessarius, & ut eō melius appareat requiri-
tur actus. Verum quales & quot sint? disceptant Jcti.
Verior tamen censetur illorum sententia, qui actus ju-
diciales exposcunt nitentes partim I. 34. ff. de legib. Par-
tim hac ratione vñz. ut ex aëlibus judicialib. plus roboris
ad consuetudinem fluat. Quot v. actus desiderentur
similiter digladiantur Jcti. *Omnium verissima statuitur*
illorum sententia, qui statuant judicis arbitrium hic desideran-
dum esse juxta I. 1. ff. de jur. delib. Ubi dicitur, quod ea que
in jure nūspiam definita sunt, judicis arbitrio relinquenda sunt.
Cum verò in jure nullibi exprimatur, quot actus ad consuetus
dinem exigi debeant. Proinde in judicis dispositione acquiescen-
dumerit. 3. Temporis diuturnitas. Etsi circa hujus
determinationem itidem varient interpres juris'; tn.
vera judicatur illorum sententia, qui judicem hic con-
sulendum esse autumant, cum in jure expresse non defi-
nitatur certum & definitum tempus'; idecirco recte judi-
cis discretioni relinquitur arg. I. 1. ff. de jure delib. Ille ut
vir prudens accurate perspiciat omnes circumstantias

atq; sic pro rei levitate & gravitate minus vel majus tempus consuetudini decernat. Merito igitur erubescant certi tempus determinantes, sine legibus loqui, iuxta P. consideremus Novell. de trient. & semis. 18. Hactenus Legum naturam per definitiones & divisiones penitavimus: Nunc v. interpretationem paucis attingere animus es.

XXIV. Cum judices jure jurando obligentur ad sententiam ferendam secundum legis tenorem l. Rem non novam 14. Cod. de judic. Ideò maximè necessaria est legum interpretatione, ne peccare videantur in mentem & sensentiam legis; quod si quis fecerit dicitur id commissile in fraudem ipsius legis l. contra 29. l. fraus 30. ff. de legibus. Unde liquet veritas hujus legis: *Leges scire non est earum verba, sed vim ac potestatem tenere l. scire 17. ff. de legib.* Acquiritur autem vis legum duob. medijs genuinæ interpretationi inservientibus Ratione sz. & aequitate. Illa interpretatur legem, quando lex strictè loquens certis circumstantijs stipata extenditur ad alia, quibus nullæ circumstantiae sunt adjectæ. Idq; sit vi identitatis paritatis vel majoris rationis, ita ut in omnium causarum, personarum & rerum decisione, quarū eadem par vel major ratio, legis dispositio, à ratione pullulans observetur. Igitur ubi aliquid generaliter & inäscriminatum nullo habito respectu personarū, causarum aliarumq; circumstantiarum determinatur, ibi legem usnam intelligi oportet per aliam, similem casum ad certas personas, res vel causas restringentem; Idq; vi identitatis, paritatis, vel majoris rationis. Et hoc est quod dicitur in l. Non novum 26. l. Et ideo 27. & l. sed & posteriores 28. ff. de legib. Leges priores ad posteriores, & has ad illas trahendas esse; Item à similibus ad similia procedendum l. Non possunt 12. de legibus l. fin. h.e. Lex una per aliam intelligenda, declaranda, extendenda, restringenda & distinguenda, ita tamen ut quantū fieri possit, legis prioris correctio evitetur, & lex cum lege concilietur l. 35. in princ. Cod. de inoffic. testament,

l. præs

I. præcipimus Cod: de appellat. Hoc tñ. cavendum, ne ea quæ
cōtra rationem juris communis recepta sunt, producantur
ad consequentias l. 14. Præterea circa rationem legis
observandum est, ne lex mutilatè sed integrè considereretur,
respicienda sunt antecedentia & consequentia, atq;
sic totâ lege perspectâ ex ipso contextu, vera & genuina
sententia tandem eruatur. Nam incivile est una aliqua
particulâ legis propositâ judicare vel respondere, nisi
tota lex fuerit perspecta l. 24. ff. de legib. Ubi & hoc no-
tandum, ne ea quæ in favorem alicujus sunt constituta,
adversus eum proferantur l. 6. C. de legib. L. 25. ff. de legib.
Alterum v. medium est **Æquitas**, quæ nil aliud est
quam legis scriptæ mitigatio, quam sententiâ legis
investigatur, eaq; inventâ strictum jus negligitur.
Hac explicanda sunt leges, quoties lex per se & suâ naturâ equa,
pro ratione circumstantiarum, cum applicatur ad factum redditur
iniquas. Unde sequentes leges notanda: Leges benignius
interpretande l. 18. ff. de legibus. Item in ambiguis illa inter-
pretatio quæ omni vitio car et capienda l. in ambigua. 19. ff. de
legibus. Non tamen cogitandum æquitatem in mode-
rationie & lenitate legis semper confisteret; Nam ali-
quando pro flagitorum atrocitate exasperat poenas æ-
quitas: Cujus exemplum insigne est in l. 1. §. 1. ff. si quis
testam. liber. l. 1. ff. de eo, per quem fact. erit. Huc spectat
illa interpretatio legum quam suppeditat praxis &
observantia quotidiana proficiens ex autoritate re-
rum perpetuò similitèr judicatarum, quæ legis vim
obtinet. Optima enim legum interpres consuetudo,
dicitur Callistrato alijsq; JCts. Hic non
immerito queritur. An semper secundum Leges
judi-

judicandum? Ad quā Affirmativē responderi
potest; Si ita intelligatur, ut non propter largi-
tiones, affinitatem, consanguinitatem, aut pro-
pter odium & invidiam, legis rigor flectatur. Ve-
rum si ita intelligatur, ut ob nullam planē rationē,
quæ justis de causis suboriri potest, à legis tenore
judici liceat recedere, tunc negatur Quæstio. Id
enim esset vivere sub tyrannide legis, quod pejus est,
quam sub hominum tyrannide vivere Petr. Gregor.
L. 7. de Rep. C. 20: 1. 8. Quare cum fieri neque-
at, ut omnes casus qui quandoq; inciderint legibus com-
prehendantur L. 12. ff. de legibus. Quia multò plu-
ra sunt negotia quam vocabula. L. 4. ff. de præ. verb.
Ideò Lex generalis recipit restrictionem, vel jure u-
tilitatis, vel necessitatis, vel congruentiae, vel verisi-
militudinis & honestatis, vel alijs de causis Cassan. p.
20. glor. mund. cons. 18. Atq; ita defectui legis judex
succurrat suā prudentiā illam non evertendo, sed
perficiendo sç. in casibus incertis & in
legibus expresse non positis.

Soli DEO Gloria.

